

2. Semeniuk E.P., Ursul A.D., Țirdea T.N. *Este oare compatibilă natura umană cu dezvoltarea durabilă a societății?* // Bioetica, Filosofia, Economia și Medicina practică în strategia de existență umană / Materialele Conferinței a IX-a Științifice Internaționale, 10-11 martie 2004. Red. resp. T.N.Țirdea. – Chișinău: Centrul Edit. - poligr. “Medicina”, 2004. – P.38-43.
3. Țirdea Teodor N., Gramma Rodica. *Principiul antropocentrist drept motiv al crizei antropoecologice planetare contemporane* // Bioetica, Filosofia, Economia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane / Materialele Conferinței a X-a Științifice Internaționale dedicată centenarului dr.hab. în filosofie, Om emerit, prof. universitar Alexei Vasilievici Șceglov, 16-17 martie 2005. Red. resp. T.N.Țirdea. – Chișinău: Centrul Ed.-poligr. “ELAN POLIGRAF”, 2005. – P.46-52.
4. Țirdea Teodor N., Leancă Viorica Gh. *Intelectul social din perspectiva supraviețuirii omenirii*. Monografie. – Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic *Medicina*, 2008. – 199 p.
5. Семенюк Э.П. Информатика и современный мир. Философские аспекты. – Львов: Украинская академия печати, 2009. – 281 с.
6. Цырдя Т.Н. Социальная информация. Философский очерк. – Кишинев: Штиинца, 1978. – 144 с.
7. Цырдя Т.Н. *Информационно-интеллектуальная и биоэтическая составляющие – важнейшие звенья современной стратегии выживания человечества: теоретико-методологический анализ* // Bioetica науки та технологій: проблеми та рішення / Матеріали V Міжнародного симпозіуму з біоетики, 9-10 жовтня 2008 р., м. Київ. – Київ: Сфера, 2008. – С.99-100.

DE LA O SOCIETATE GLOBALĂ LA O BIOETICĂ GLOBALĂ

Anatol Eșanu

Catedra Filosofie și Bioetică USMF „Nicolae Testemițanu”

Summary

From a Global Society to a Global Bioethics

In this article the author carries out an analysis of the process of a Global Society constitution through the prism of the modern globalization process. The essence and the content of the Global Bioethics are outlined, underlining their importance in the illustration of a global civilizational space, in which are harmoniously preserved the authentic values of the local societies.

Rezumat

În articol autorul realizează o analiză a procesului de constituire a unei societăți globale din perspectiva procesului contemporan de globalizare. Se evidențiază esența și conținutul eticii și bioeticii globale, subliniindu-se importanța lor în edificarea unui spațiu socializațional global, în care se regăsesc în mod armonios valorile autentice ale societăților locale.

Actualmente fenomenul globalizării manifestă o serie de noi trăsături distinctive. Interdependența s-a intensificat și s-a accelerat grație dezvoltării exponențiale a tehnologiilor informaționale și comunicaționale [1, 27]. Lumea se integrează prin modele complicate de interferență, ierarhii, și solidaritate a diverșilor actori globali, capabili să acționeze în rețele tot mai complexe. Sporește cultura globalismului – fenomen, grație căruia, oamenii tot mai mult și mai mult conștientizează unitatea lumii, comuniunea destinului umanității. Totodată, globalizarea evoluează nu în mod liniar și uniform, ci cu accelerări și încetiniri, neuniform în diferite părți ale lumii și în diverse sfere. Ea generează diverse rezonanțe și institute, la indivizi și subiecte colective, conflictualitate, intensifică identitatea etnică și regională [2, 15].

Modernul sau modernitatea – fenomen global, care a cuprins lumea, prin posibilitățile diverselor modernuri, diverselor căi spre modern și prin modern. Globalizarea radicalizează dinamica concretă a modernității [3, 137], interdependența și intensificarea relațiilor planetare. Evenimentele locale se produc grație evenimentelor îndepărtate geografic și viceversa. Timpul și spațiul s-au separat unul de altul: relațiile sociale nu mai depind așa de mult de prezența fizică a actorilor în același loc și în același timp. Relațiile sociale sunt extrapolate din contextele specifice ale interacțiunii și se reorganizează în timp și spațiu prin intermediul mijloacelor simbolice universale ale comerțului și ale schemelor abstracte ale cunoașterii tehnico-științifice. Altfel spus, interdependența globală presupune o nouă percepție a spațiului și timpului. Timpul se utilizează pentru comprimarea limitelor spațiului și viceversa. Timpul se minimalizează, spațiul se comprimă [4, 245].

Conceptualizarea lumii drept un sistem unic, recunoașterea complexității rețelelor sociale globale, strategiilor globale, utilizate de actorii globali, cosmopolitismul megapolisurilor globale, toate acestea, nu semnifică încă, în opinia noastră, existența unei societăți globale universaliste. Ideea lumii unice, reprezentarea, precum că ea (lumea) este tot mai proxim conexasă și integrată de forțe și practici comune constituie o condiție necesară, însă nu suficientă de apariție a societății globale. Lumea contemporană încă mai este compusă din societăți. Dar apare oare societatea globală? Da, ea apare – în pofida forțelor ce i se opun acestui proces - ca o asociație mondială a oamenilor, a statelor naționale, comunităților supranaționale, organizațiilor internaționale, comunităților supranaționale, care împărtășesc valori fundamentale comune.

Dacă acceptăm o astfel de abordare a societății globale, care se bazează pe comprehensiunea ei drept o rețea de facto a relațiilor sociale, și care, necesită de jure un consens normativ – sub formă de acceptare unanimă a organismelor globale, atunci, trebuie să recunoaștem că la începutul sec. al XXI-lea societatea mondială, ca o societate globală universală nu există și puțin probabil că va exista într-un viitor previzibil. Cu toate acestea, valorile și institutele comune cuceresc teren la o parte din ce în ce mai semnificativă a populației lumii. Globalizarea consemnează tensiunea dintre interdependența globală economică și tehnică și conexiunile sociale pe de o parte, și fragmentarea culturală și politică, pe de alta. Trendurile globale în cultură, de la știință și tehnică, până la cultura drepturilor omului – coexistă cu culturile locale și varietățile culturilor hibride. Sentimentul identității general umane și reprezentarea despre cetățenie globală încă sunt subordonate identităților naționale locale, etnice, religioase [5, 152].

Printr-o astfel de diversitate culturală, din punctul de vedere al consensului normativ societatea globală nu poate să nu fie pluralistă. Ordinea pluralistă nu poate fi interpretată ca o concepție unitară, clară și ideosincretică. Societatea mondială nu trebuie concepută ca o societate globală universală, ca o proiecție la nivel global a societăților naționale contemporane în care noi trăim sau ca o etapă finală de complexizare a căii parcurse de societate: „clan, trib, oraș, stat”, ci ca o asociație de comunități, bazate pe puterea legii și a normelor și a organismelor general-acceptate, ca un proiect global al respectului reciproc și al colaborării pașnice.

O astfel de concepție, mai realistă și mai puțin pretențioasă și riscantă a unei societăți globale în comparație cu societatea globală universală, o constituie asociația mondială a popoarelor, a statelor naționale, a organizațiilor internaționale, a uniunilor supranaționale și a comunităților transnaționale, integrate și reglate sub forma multipolară a guvernantei globale. Această versiune a societății globale a devenit posibilă grație interdependenței profunde: în condițiile actuale ea nu poate să nu fie pluralistă. O asemenea postulare a consensului normativ și a organismelor general-acceptate la nivel planetar este necesară în scopul prevenirii conflictelor interne explozive și realizării unui grad rezonabil de încredere între „cetățenii lumii”. Care sunt exigențele normativ-instituționale necesare? Există ele oare acum? Ce factori contribuie la dezvoltarea lor?

Unul din factorii ce contribuie la demonstrarea verosimilității acestei concepții îl constituie fenomenul formării eticii globale la o parte semnificativă a populației planetei. Ea se construiește în jurul scopurilor fundamentale comune – pace, demnitate umană, echitate socială,

libertatea persoanei, pluralismul cultural, dezvoltarea durabilă – și admite proiecte de atingere a diverselor scopuri, multitudinii de identități și cetățenii.

Rădăcinile ei rezidă din conștientizarea destinului comun, a drepturilor și intereselor umane și sociale comune, a vulnerabilității comune în fața crizelor globale ecologice, sociale, politice și din necesitatea care se impune de a găsi soluții și a acționa în baza culturii dialogului și a colaborării. Ea se bazează pe conștiința planetară a comuniunii a patru tipuri fundamentale de conștiință: conștiința antropologică recunoaște unitatea diversității noastre; conștiința ecologică recunoaște unicitatea speciei umane în biosferă; conștiința civică – aceasta-i responsabilitatea și solidaritatea comună; conștiința dialogală se adresează rațiunii critice și înțelegerii reciproce. Ea invocă interpretarea universalismului contextual, impactul benefic, indestructibil al culturilor, armonia respectului reciproc al viziunilor culturale [6, 264]. Ea promovează ideile cetățeniei multiple, identităților încrucișate (locale, naționale, regionale, cosmopolite), diverselor seturi de drepturi și responsabilități. Aceasta nu înseamnă că societatea globală în devenire va cere de la membrii săi un nivel exagerat de înalt al loialității cosmopolite, renunțarea de la alte obligații față de proprii concetățeni și apropiați. Ea presupune identificarea sentimentului identității comune, grație căruia noi nu vom fi indiferenți față de suferințele altora, ci mai degrabă vom considera interesele lor egale cu ale noastre și ale apropiaților noștri.

Tendința spre o etică globală își găsește mediul propice în componentele societății civile transnaționale, menționate mai sus. Acestea sunt organizațiile nonguvernamentale internaționale, mișcările colective globale, comunitățile științifice transnaționale, elitele cosmopolite, spațiul public transnațional în devenire, care joacă un rol din ce în ce mai important în formarea posibilei societăți globale și manifestându-se drept un suport important al guvernărilor democratice globale. În societatea civilă transnațională orice persoană, indiferent de rasă, sex, religie etc. poate să învețe să respecte și să înțeleagă valorile altuia, ne neglijându-le pe cele proprii, apreciindu-le și descoperindu-le „din nou” în dialogul civilizațiilor. Acestui dialog intercultural îi sunt necesare două premise fundamentale: 1) atenuarea corelației etos-etnos, a viziunii lumii actuale și a cunoașterii practice pe de o parte și a comunității destinului comun, pe de alta. 2) Proliferarea acțiunii și gândirii autoreflexive. Cu toate că generația actuală activează în cadrul unei civilizații concrete, cu normele, instituțiile și practicile ei, actualmente tot mai multe persoane au mai mari șanse să devină actori responsabili în crearea unei noi realități sociale.

Noua etică globală trebuie să contribuie, dacă nu la eliminarea totală, apoi la limitarea și controlul consecințelor negative ale globalizării, care pot să se manifeste atât în interiorul unor centre de putere, cât și între aceste centre. Pentru a contribui la realizarea unui astfel de scop nobil, acest umanism etic planetar [7, 300-307] trebuie să susțină și să apere omul, drept o ființă liberă și creatoare și să respecte diferențele diferitor civilizații. Respectul acestor diferențe trebuie să fie exprimat prin reglementarea de o astfel de manieră a problemelor litigioase, care nu ar pune în pericol particularitățile unor civilizații din cauza ignorării și chiar anihilării, întâi de toate, a culturii lor. Reieșind din premisa, că aspirațiile valorice, ancorate profund în natura umană, că principalele principii ale comportamentului moral sunt comune pentru toate civilizațiile și că ele evoluează continuu, este imperios necesar de a tinde spre constituirea și manifestarea eticii globale, spre formularea și adoptarea principalelor ei principii. În opinia noastră pot fi formulate următoarele principii teoretico-metodologice ale eticii globale: biocentrismul drept paradigmă a raportului omului cu mediul anviromental, demnitatea și autonomia individului uman drept calitate fundamentală, protecția umană a structurii personalității, care însă nu semnifică tolerantă față de orice comportament uman, protecția umană a eticii, recunoașterea responsabilității și datoriei față de alții, autocontrolul și precauția ca bază a comportamentului etic, educația morală a copiilor și a tineretului, utilizarea noos-ului în formarea convingerilor și viziunilor etice, dispunerea spre evoluția principiilor și valorilor etice cu luarea în considerare a realității și așteptărilor viitoarelor transformări și dispunerea spre respectarea acestor noi principii.

În societatea globală, care actualmente se prezintă mai mult ca virtuală decât reală, există și va exista în continuare, necesitatea imperioasă a dezvoltării eticii planetare. [8, 120-139] Această nouă etică trebuie să exprime situația omului în civilizația multipolară, atât în societățile concrete în care există umanitatea, cât și în viitoarea societate globală. Etica globală, axată pe respectarea normelor etice general acceptate de societatea umană și pe poziționarea individului uman în contextul transformărilor generate de globalizare, trebuie să se manifeste prin următoarele postulate: consfințirea omului drept cea mai mare valoare a societății planetare, respectarea demnității căruia trebuie să se manifeste prin crearea condițiilor pentru dezvoltarea lui drept personalitate liberă și multilateral dezvoltată, a existenței sale materiale în baza propriei activități de muncă, crearea condițiilor de muncă, în care nu se depersonalizează personalitatea umană și unde identitatea ei nu este pusă în pericol, realizarea premiselor pentru participarea în condiții de echitate (absența oricărui tip de discriminare) în viața politică la nivel național și global, stabilirea unor relații armonioase dintre natură și societate, în scopul prezervării cadrului biologic al vieții și a vieții omului, organizarea politică a societății globale drept o societate umană multipolară, care asigură armonizarea intereselor divergente, prosperitatea economică și socială a tuturor oamenilor societății planetare. Elaborarea și realizarea acestor postulate etice umaniste vor putea să asigure constituirea civilizației planetare drept o civilizație armonioasă în care nu se mai pune la îndoială existența civilizațiilor locale, în speță a culturii lor în calitate de criteriu al autodeterminării, realizarea libertății, drepturilor și demnității omului.

Actualmente, implementarea strategiilor de dezvoltare umană durabilă este de neconceput fără o atitudine etică a omului, o noosferizare a sociumului, în lipsa căreia civilizația contemporană nu poate supraviețui. Din acest punct de vedere o importanță deosebită o capătă atitudinea etică a omului față de tot ce este viu, față de natură în genere, adică extinderea hotarelor cunoștințelor tradiționale etice asupra lumii animale și a celei vegetale (chiar și asupra cosmosului și lumii anorganice), precum și constituirea unor astfel de domenii speciale cum ar fi bioetica, inclusiv cea globală, etica ecologică, etica pământului etc [9].

Din acest punct de vedere bioetica globală își aduce contribuția sa la realizarea dezideratelor dezvoltării umane durabile a unei veritabile societăți globale. Dacă bioetica, în principal este legată de ingerința tehnologiilor asupra vieții omului, a animalelor, a naturii vii per ansamblu, apoi bioetica globală devine un fundament conceptual și o axiologie a tuturor formelor de activitate, o idee și o inspirație pentru toate sferile vieții sociumului. La ora actuală ea se prezintă nu doar ca cea mai importantă componentă etică a medicinei și a sănătății publice, dar și a activității sociale, a centrelor ecologice, de cercetare științifică, educaționale, a partidelor și a mișcărilor sociale. Pe de altă parte, bioetica globală, manifestându-se drept o etică a activității vitale a omului extinde frontierele conștiinței corporative a medicilor, biologilor, filosofilor, sociologilor, politicienilor, permite de a depăși cadrul îngust al cotidianului, atingând gradul de conștientizare al problemelor globale ale umanității, al conceptului de dezvoltare umană durabilă. Ea pregătește condițiile pentru perceperea complexă de către noile generații de profesioniști a noilor probleme etice, generate de dominația tehnologiilor computeraie și a relațiilor de piață stihinice, a globalizării și internaționalizării economiei, politicii, educației. Bazându-se pe sensurile etice proprii, valori și orientări, ea extinde conceptualizarea lor asupra întregii lumi care îl înconjoară pe om.

Bioetica globală se manifestă drept o parte componentă a eticii globale și care încearcă de a consensualiza diverse viziuni cultural-civilizaționale cu scopul de a rezolva în mod concertat problemele protecției biosferei și de a contribui la omogenizarea tratării aspectelor etice ale biomedicinei contemporane.

Actualmente bioetica globală se prezintă nu doar ca un domeniu de cercetare aflat într-o dezvoltare dinamică, care întrunește colaborarea medicilor, biologilor, filosofilor, juriștilor, sociologilor, politicienilor din diverse țări, dar și un spațiu conceptual spiritual-etic universal de interacțiune a diverselor culturi și mentalități în continuă expansiune. Ca factor de universalitate dar și de diversitate culturală, bioetica globală transpare ca o problemă importantă în planul stabilirii principiilor ei general acceptate. Limbajul bioetic global, înțeles drept expresie a unei

comunități intelectuale planetare, se confruntă cu o dificultate pe care nu o sesizăm în alte domenii. Este un limbaj construit prin efortul a mai multor discipline (în speță filosofia, dreptul, sociologia etc.) și a diverselor culturi. El prezintă din acest punct de vedere, un fenomen interesant de aculturare intelectuală și lingvistică. [10, 141] Bioetica globală a devenit un limbaj pentru a fi mai bine înțeleasă, un limbaj simultan inter și pluridisciplinar, inter și pluricultural, o veritabilă lingua franca.

Bibliografie

1. Castells Manuel. La société en réseaux. Tome 1 : L'ère de l'information. Paris: Fayard, 1998. - 613p.
2. Soros George. Despre Globalizare. Iași: Polirom, 2002. – 176p.
3. Bauman Zigmunt. Modernitatea lichidă. București: Antet, 2000. – 206p.
4. Giddens Anthony. Dimensions of globalisation, // The new social theory reader: contemporary debates, Steven Seidman, Jeffrey C. Alexander (eds.). London: Routledge, 2001. - 424p.
5. Mantzaridis Giorgios I. Globalizare și Universalitate. Himeră și Adevăr.- București: Ed. Bizantină, 2002. – 188p.
6. Tomilson John. Globalizare și Cultură. Timișoara: Amarcord, 2002. – 334p.
7. Țirdea Teodor. Dimensiunile bioetico-noosferice ale umanismului planetar. // Anale științifice ale USMF «Nicolae Testemițanu» // Probleme actuale de sănătate publică și management. Zilele Universității consacrate anului „Nicolae Testemițanu” cu prilejul aniversării a 80 ani de la naștere. Ediția VIII-a. Volumul I, 16-19 octombrie 2007. - Chișinău: 2007. – 393p.
8. Küng, Hans. Ethique planétaire et éducation pour la tolérance. // Diogenes, 1996, N 176.
9. Поттер Ван Ранселер. Глобальная биоэтика: движение культуры к более жизненным утопиям с целью выживания // Практична філософія.-2004, N1.
10. Debre Claude. Bioethique et culture. Paris: 1991. – 236p.

BIOMEDICINA ÎN FAȚA DILEMELOR BIOETICE ȘI SOCIO-POLITICE CONTEMPORANE

Serghei Sprincean

Catedra Filosofie și Bioetică USMF “Nicolae Testemițanu”

Summary

Biomedicine in front of bioethical and social-political contemporary dilemmas

The problematic of bioethics is situated actually at crossroad of numerous possibilities of evolutions or danger and dilemmas. Nowadays medicine, science, politics, economy confronts with an important menace of involution and even disappearance of human specie on the Planet. Bioethics comes to solve contemporary crises.

Rezumat

Problematika bioetică se prezintă ca fiind actualmente la răscrucea numeroaselor posibilități de evoluție sau pericole și dileme. Medicina, știința, politica, economia din zilele de azi se confruntă cu amenințarea importantă de involuție și dispariție a speciei umane de pe Terra. Bioetica propune soluții la criza contemporană.

În cadrul strategiei sau planului general concret de acțiuni privind evitarea pericolului de dispariție a speciei umane un loc aparte îl are medicina. Teoria și practica medicală a viitorului, prin continua și profunda biomoralizare a relațiilor sociale și individuale ale participanților la actul medical, prin perfecționarea, îmbunătățirea calitativă și cizelarea intervențiilor medicale, a aspectelor referitoare la reinterpretarea și reconceptualizarea fundamentelor spirituale ale asistenței și ajutorului medical, poate pretinde la rolul ideologic de furnizor metodologic și